

Nemzetközi konferencia a katalogizálási szabályzatok egységesítéséért

Első látásra talán meglepő ez a cím azok előtt a magyar könyvtárosok előtt, akik címléírással foglalkozva, vagy címléíró kollégáik vitáit hallva tapasztalatból tudják, hogy ahol két címléíró van jelen, valószínű, hogy kétféle vélemény szenvedélyes vitája alakul ki. S a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége, az IFLA most mégis azt a merész célt tűzte ki, hogy megpróbálja nemcsak egy könyvtár, nem is egy ország, hanem a világ összes katalogizálási elveit közös nevezőre hozni. 1961-ben ül össze Párizsban az ILFA nemzeti tagegyesületeinek delegátusaiból az a szakértő testület, amely az érvényben levő nemzeti katalogizálási szabályzatok egységesítését van hivatva megvalósítani.

A konferenciát igyekeznek jól előkészíteni. Már 1954-ben nemzetközi munkabizottságot hoztak létre a katalogizálás vitatott kérdéseinek tanulmányozására. Ez a bizottság 17 tagból állt: szovjet, angol, amerikai, német, olasz, francia, japán, brazil stb. katalogizálási szakemberekből. Vizsgálódásaikat először a nehezebb területekre: a szerzőnélküli és a testületi szerzős művekre korlátozták. A bizottság jelentésére és a további témafeldolgozásokra alapozva a Londonban 1959. júl. 19—25-ig tartó előzetes összejövetelen készítették elő végleges formájában az 1961. évi konferencia programját.

Azt hisszük, nem lesz haszontalan a magyar könyvtárosok számára, ha a nemzetközi könyvtári világot élénken foglalkoztató konferencia anyagát ismergetjük. Reméljük, hogy az érdeklődő könyvtárosok és dokumentalisták értékes hozzászólásaikkal támogatni fogják majd munkájában azt a magyar bizottságot, amelyet a magyar álláspont kidolgozására hívtak össze.

A múlt évi londoni előkészítő összejövetel az előzmények alapján először is arról tett hitet, hogy lehetséges megegyezésre jutni a katalogizálási problémák terén. Ezt azért volt lényeges kimondani, mert igen sokan kételkednek abban, hogy ilyen egyáltalán lehetséges. Szükséges is valamifajta megegyezés, mert a nemzetközileg használt bibliográfiákat és a nyomtatott katalóguscédulákat a megegyezés esetén nemzetközi viszonylatban is fel lehet majd használni. Gondoljunk csak arra, hogy ebben az esetben nemcsak a mi Könyvtárellátónk cédulái, hanem pl. az amerikai könyvekről esetleg a washingtoni Kongresszusi

Könyvtár katalóguscédulái kerülnek be a katalógusainkba.

A konferencia tárgyalásainak megkönnyítésére le kellett szűkíteni a témát: az 1961. évi konferencia nem foglalkozik a katalogizálás összes kérdéseivel, hanem csak a szerzői (alfabetikus) katalógus számára készült címléírások rendszavát érintő kérdésekkel. S még ezen belül is főleg a vitás, problematikus pontokkal, tehát azokkal, melyeknél lényeges elvi különbségek mutatkoznak az érvényben levő katalogizálási szabályzatokban.

Az egyes kérdések vitájában a szerzői betűrendes katalógus alapfeladatainak meghatározásából kell kiindulniok. Közismert dolog, hogy a katalógusban meg akarjuk találni a könyvtárban levő műveket. Tehát a katalógus alapfunkciója az, hogy a szerző vagy a cím szerint ismert művet egy bizonyos meghatározott helyen meg lehessen találni benne. De nemcsak ez. Gondoljunk csak arra, hogy a változó nevű szerzőket mindig egyetlen névalak alapján vesszük fel a katalógusba. Ennek oka az, hogy a katalógus második alapkövetelménye szerint egy szerző összes műveit, egy mű összes kiadásait egy helyre kell a katalógusnak összehoznia. Mert ha valaki arra kíváncsi, hogy egy szerzőnek milyen művei vannak, arra a katalógusnak válaszolnia kell, még ha a szerző a legkülönösebb nevek alatt jelentette is meg a műveit. Ezekből az alapkövetelményekből és abból, hogy milyen módokon lehet őket a legcélszerűbben, legelvszerűbben megvalósítani, születnek meg a katalogizálási szabályok, amelyek azonban a közös célt sokszor a legkülönbözőbb utakon igyekeznek elérni. Különösen két nagy irányzat áll szemben egymással, s ez az ellentét történeti adottságok eredménye: az amerikai szabályzat (az Amerikai Könyvtárosok Egyesülete, az ALA szabályzata) és az európai katalogizálási gyakorlatra igen erősen ható, legrégebbi, nagy tekintélyű szabályzat: a Porosz Instrukciók. A legélesebb ellentét a szerző nélküli művek rendszavának megválasztásában és a testületi szerzők kérdésében volt a két felfogás között. Azonban éppen a két legmerevebb álláspont lassú közeledése egymás felé, a legújabb tendenciák, amelyek a gyakorlatban egymás álláspontjának átvételét mutatják, jelzik, hogy alkalmas a légkör a nemzetközi egység megvalósítása számára.

A jövőévi konferencia most ismertető tematikája tehát a vitás kérdések-

re vonatkozik, s kérjük olvasóinkat, hogy amikor ezeket átgondolják, ne a mi katalógizálási gyakorlatunkra legyenek tekintettel, hanem vegyék figyelembe, hogy az itt felmerülő kérdéseket sokan világszerte nem úgy oldják meg, mint a mi szabványunk. Mint már említettük, az első tárgyalási pont a katalógus funkcióinak alapvető kérdéscsoportja. A második nagy kérdéscsoport a főlap rendszavának megválasztása. Akik katalógizálással foglalkoznak, tudják, hogy bizony ez nem egyszer bonyolult feladat, és nagyon sok esetben a katalógizálók még az egységes szabvány alapján is vitakoznak egy-egy adott eset fölött, de még eltérőbbek a különböző szabványok elvei és utasításai. Ilyen vitás területek — s így a konferencia tárgyalási alapanyaga — ebben a kérdéscsoportban: 1. A szerző nélküli művek rendszava, ha a szerző nevét más forrásból, nem magából a műből ismerjük (sok országban ui. ezeket a cím és nem a szerző neve alatt írják le). 2. A többszerzős művek rendszavának megválasztása. Az amerikai szabályzat pl. a sokszerzős műveket is az első szerző nevéhez veszi fel. Itt felmerül a „többszerzős” fogalom különböző formáinak problémája: vannak ugyanis társszerzős művek, de vannak önálló értekezésekből összeállított gyűjtemények is. 3. Megvitandó kérdésnek vették fel a szerzők egy bizonyos számán túl (nálunk háromnál, de van, ahol már két szerző, vagy csak négy szerző esetében) a címrendező alkalmazását.

A harmadik nagy kérdéscsoport az egyéni szerzőre vonatkozik. Eppen a katalógus második funkciója értelmében, hogy ti. egy szerző minden művét egyetlen helyre kell összehoznia, komoly problémák állnak elő az olyan szerzőknél, akik több nevet használtak, vagy több néven ismertek. (Gondoljunk a terjezett nőírókra, a többféle álnévet és valódi nevüket felváltva használó szerzőkre!) Nemzetközileg kell szabályozni azt is, hogy mi történjék az olyan szerzői nevekkal, amelyeknek írásmódja változó, vagy többféle nyelvi alakban fordulnak elő (pl. a klasszikus szerzőket más-más nyelvterületen más másféle alakban ismerik). Végül ebben a csoportban szerepelnek majd a kettős nevek és a különböző előtagokkal ellátott nevek, (pl. McColvin, La Bruyere, stb.) Itt külön tárgyalási pontnak vették fel a nem-európai neveket (kínai, indiai, arab stb.)

A negyedik kérdéscsoport — szenvedélyes viták tárgya — a *testületi szerzők* kérdése. Itt azt fogja a konferencia megvitálni, hogy kell-e egyáltalán és ha igen, milyen esetekben kell a műveket testületi szerző alatt katalógizálni. Probléma

itt a valamely főhatóságnak alárendelt testületek kérdése: a főhatóságot vagy pedig az alárendelt intézményt kell-e rendszónak megválasztani? (Pl. Történettudományi Intézet vagy Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete). Végül pedig megvitandó a földrajzi rendező kérdése a testületi szerzőknél. (Mikor kell földrajzi fogalmat és mikor közvetlenül a testületi szerző nevet rendszóul választani.)

Az ötödik csoport a *szerző nélküli művek* rendszavának megválasztása akkor, ha ezek különböző címek alatt jelentek meg és a címüket változtató periodikák esetében. (Itt még saját gyakorlatunkban is a legkülönbözőbb elvek érvényesülnek, hol a legrégebbi, hol a legutolsó, hol pedig a legismertebb cím alatt szoktuk őket felvenni.)

Az utolsó kérdéscsoport a *formai csoportos* rendszavak kérdése, mint pl. a *Törvények, rendeletek* és a hozzájuk hasonló rendszavak. Mindezeket a kérdéseket az IFLA széles alapon kívánja előkészíteni és megtárgyalatni. Ezért minden tagegyesületét, — nálunk a Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Körét — felszólította a problémák beható tanulmányozására. Így alakult meg májusban a Szabó Ervin Kör küldötteiből, az OKT Katalógizálási Szakbizottságának, a Szabványügyi Hivatalnak és a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség magyar részlegének tagjaiból egy munkabizottság a magyar könyvtárosok javaslataink kidolgozására. Eddigi két ülésén a bizottság kijelölte a konferencia anyagából kidolgozandó területeket, és megvitatta a katalógizálás alapelveit, a katalógus funkcióit, amely mindenfajta szabályzatalkotásnak nélkülözhetetlen alapja és kiindulópontja. A bizottság munkájának lényeges része lesz a magyar szabvány felülvizsgálata; ez a munka párhuzamosan folyik a nemzetközi konferenciára való előkészülettel, ugyanakkor azonban természetesen nem zárjuk le az új szabványt addig, míg a nemzetközi konferencián hozott határozatokat bele nem építhetjük. Így az átdolgozott magyar szabvány már az egységes nemzetközi irányelvek szellemében fog megszületni, tehát remélhetőleg korszerű lesz, s a világ könyvtárosainak gyakorlatából leszűrt legjobb tapasztalatokon fog alapulni.

Íme, milyen szorosan kapcsolódik a mi ügyünkhöz is a nemzetközi katalógizálási konferencia. Ezért tartottuk fontosnak a magyar könyvtárosok tájékoztatását, s szeretnénk, ha az érdeklődők továbbra is figyelemmel kísérik az ezen a szűk, de fontos területen végbemenő világeseményeket.

Horváth Magda